

Kofinanziert aus Mitteln
des Europäischen Fonds
für regionale Entwicklung
(EFRE)

STIFTER – Fachtagung 2006

STIFTER - odborné zasedání 2006

(jednání odborníků)

„Interkulturelle Regionalentwicklung durch kulturelle Bildung“
„Interkulturní rozvoj regionu skrz kulturní vzdělání“

Passau 3./4. November 2006

Pasov 3./4. listopadu 2006

1. ZIEL & INHALT / CÍL & OBSAH

Zielsetzung der Tagung

Musikprojekte, Theater und Kunstszenierungen oder andere ästhetische Kulturformen eignen sich hervorragend, um Impulse auszulösen und interkulturelle Veränderungsprozesse moderierend zu begleiten – schlichtweg Regionen weiterzuentwickeln. Denn kulturelle Bildung findet auf Basis nonverbaler, emotionaler, körper- und bewegungsorientierter Ausdrucksformen statt und gestaltet somit Räume zwischen Kulturen und Szenen in denen Begegnung auf Metaebene möglich wird.

Bisher fand dieser Aspekt jedoch kaum Beachtung in Wissenschaft und Forschung sowie in weiten Teilen der Praxisfelder. Dem soll eine intensive Auseinandersetzung im Zuge der Tagung entgegenwirken und richtungweisende Diskussionen für die Praxis angeregt werden. (Inter)Kulturelle Bildung muss fester Bestandteil von Regionalentwicklung und Regionalförderung werden.

Die Fachtagung zum Thema „kulturelle Regionalentwicklung durch interkulturelle Bildungsarbeit“ stellt eine abschließende Maßnahme im Rahmen des Projektes „Junge Impulse für die deutsch-tschechische Grenzregion“ dar und strebt eine wissenschaftliche Auseinandersetzung mit Fachpublikum der Kultur- und Bildungsarbeit aus *Bayern und Tschechien* an. Insbesondere die Vernetzung von Akteuren aus Regionalentwicklung, Schule/Bildung sowie dem Feld der kulturellen Bildungsarbeit steht im Zentrum der zweitägigen Auseinandersetzung.

Cíl shromáždění

Hudební projekty, divadlo a umělecká scénografie nebo jiné estetické kulturní formy se skvěle hodí k tomu, aby iniciovaly impulzy a aby doprovázely interkulturní změny procesů. Jednodušeji řečeno, aby tak dále rozvíjely region, neboť kulturní vzdělávání se nachází na bázi nonverbálních, emocionálních, tělesně a pohybově orientovaných formách vyjadřování. Tím se tak vytváří prostor k vyučování mezi kulturami a scénami. Hudební projekty, divadlo a umělecká scénografie tvoří prostory pro možná setkávání a diskuse.

Do současné doby byly tyto aspekty opomíjeny jak ve vědě, ve výzkumu, tak i v dalších částech v úrovni praxe. Právě této tématice mají být v průběhu zasedání odborníků věnovány intenzivní jednání, která mají následně vyústit v propracovanou a správným směrem určující diskusi, čímž bude podporována praxe účastníků zasedání. Vzájemné kulturní vzdělávání se má tak stát pevnou součástí regionálního rozvoje a regionální podpory.

Toto jednání odborníků k tématu „kulturní rozvoj regionu skrz vzájemnou kulturně-vzdělávací práci“ představuje konečný výsledek v rámci projektu „mladé impulsy pro německo-český pohraniční region“. Snahou zasedání je tak vědecké jednání a výměna zkušeností publika s odbornými znalostmi v oblasti kultury a vzdělávání z Bavorska a České republiky. Cílem dvoudenního jednání je zejména propojení aktérů z oblasti regionálního rozvoje, škol a vzdělávání, ale také propojení aktérů z oblasti kulturního vzdělávání (jako např. umění, divadlo, knihovny, atd.).

Kofinanziert aus Mitteln
des Europäischen Fonds
für regionale Entwicklung
(EFRE)

Ausgangssituation für interkulturelle Regionentwicklung

Ausgangslage für das zu Beginn des Jahres 2005 gestarteten Projekts „junge impulse in der d-cz grenzregion“ war die Auffassung, dass das Aufeinandertreffen von unterschiedlichen kulturellen Traditionen und Werten in einer Region, die vormals durchzogen war mit einem „eisernen Vorhang“ sowohl eine große Bereicherung als auch eine immense gesellschaftspolitische Herausforderung darstellt.

Die gleichzeitig stattfindenden beschleunigten Prozesse der kulturellen Globalisierung und das Entstehen multikultureller Gesellschaften auch in ländlichen Regionen, fordern die bildungspolitischen Akteure zum theoretisch-konzeptionellen Durchdringen der neuen Anforderungen auf.

Zu den hierfür wichtigsten „jungen Impulsen“ gehört die nachhaltige Ausbildung interkultureller Kompetenz, die vom gleichwertigen Gegenüber des „Anderen“ und „Fremden“ ausgeht und auch bereit ist, die Bedeutung eigener Werte und Traditionen in Anbetracht der vorhandenen kulturellen Vielfalt zu reflektieren, ohne sie aufzugeben.

Für diese angestrebte, flächendeckende interkulturelle Kompetenzvermittlung ist das Zusammenspiel verschiedener Bildungsakteure notwendig, da sich nur dadurch ein für Kompetenzerwerb notwendiges, „spannendes“ und prozesshaftes Lernszenario entwickeln kann.

Příčiny vzniku projektu

I nadále probíhající projekt „mladé impulsy v německo-českém pohraničním regionu“ má svůj začátek již v roce 2005. Jeho základní pojetí představovaly jak zasedání a diskuse kultur s odlišnými tradicemi a hodnotami v jednom regionu, který byl dříve rozdělen „železnou oponou“, tak také velké obohacení a obrovskou společensko-politickou podporu pro daný region.

Současné probíhající procesy kulturní globalizace a vznik multikulturní společnosti také na venkově, vyzývají politicko-vzdělávací aktéry k teoreticko-koncepčním postupům na základě nově vzniklých požadavků.

K důležitým „mladým impulsům“ patří trvalé vzdělávání interkulturních kompetencí, které vycházejí a dále se rozšiřují z ekvivalentních protějšků těch „druhých“ a „cizích“ a reflexe významu vlastních hodnot a tradic se zřetelem na existující kulturní pestrost.

Pro tyto vytyčené plošně interkulturní kompetenční prostředky je nutná společná kooperace různých vzdělávacích aktérů, kde se tímto může rozvíjet potřebný učební scénář.

2. DETAILS UND HINTERGRUNDINFOS / DALŠÍ INFOMACE

Kulturelle Bildung

Der Begriff „kulturelle Bildung“ bezieht sich in der Fachdiskussion auf ein breites Feld der schulischen und außerschulischen Bildung. Die Auseinandersetzung mit der Vielfalt künstlerischer und kultureller Ausdrucksmittel bietet die Chance, die eigene, aber auch die andere Kultur kennen zu lernen und somit eine individuelle „transkulturelle Identität“ jenseits der Mehrheitskultur herauszubilden.

Adalbert Stifter – ein Künstler, Schriftsteller, Bildungsreformer

Im Jahr 2005 rückte der aus dem Dreiländereck D-CZ-A kommende Adalbert Stifter ins Rampenlicht der Öffentlichkeit. Mit einer Vielzahl von Veranstaltungen wurde sein 200jähriger Geburtstag gefeiert. StifTERS Wirken als bedeutender „Kulturpädagoge“ sollte jedoch nicht vergessen werden. Die grenzenlose Waldregion am Dreiländereck hatte auf StifTERS Theorien einen großen Einfluss: Seine pädagogische

Kulturní vzdělávání

Pojem „kulturní vzdělávání“ se v odborné diskusi odvolává na širokou oblast školního a mimoškolního vzdělávání. Střetnutí mnoha uměleckých a kulturních výrazových prostředků nabízí šanci poznávat nejen tu jednu kulturu, ale i další jiné kultury, a tím vytvářet individuální „transkulturní identitu“ na oné straně majoritní kultury.

Adalbert Stifter – umělec, spisovatel, reformátor vzdělání

V roce 2005 Adalbert Stifter, jenž pocházel z regionu tří zemí D-CZ-A, oslavil své 200. leté výročí od narození, jenž bylo oslavováno mnohačetnými výstavami. Adalbert Stifter se tak posunul z jevištního osvětlení na veřejnost. Stifterovo dílo jako významného „kulturního pedagoga“ nesmí být zapomenuto. Velký vliv na Stifterovy teorie měl právě region, z kterého Stifter pocházel. Významná jsou zejména díla

Kofinanziert aus Mitteln
des Europäischen Fonds
für regionale Entwicklung
(EFRE)

Grundeinstellung machte er am deutlichsten in seinem „sanften Gesetz“ sichtbar. Damit verbindet er die Welt seines künstlerischen Schaffens mit seiner pädagogischen Tätigkeit im Lebensraum der Natur und gilt damit als ein Wegbereiter der heutigen kulturellen Bildung.

JUNGE IMPULSE - KONKRET

In den vergangenen beiden Jahren führte die United Scene Group e.V. in Kooperation mit vielen Partnern ein interkulturelles Regionalentwicklungsprojekt durch: Unter dem Titel „junge Impulse“ wurden mit einem Bündel von Aktivitäten und moderierend wirkenden Maßnahmen verschiedenste wechselseitige Prozesse angestoßen und begleitet. Hohe Priorität hatte in diesem Zusammenhang die flächendeckende Vermittlung von interkulturellen Kompetenzen insbesondere an die Generation der Jugendlichen. Hinzu kamen Projekte für interkulturelle Begegnungen, Online-Foren, Multiplikator(inn)en-/ Lehrer(innen)-Fortbildungen...

TeilnehmerInnen

Eingeladen sind die im Feld interkultureller Regionalentwicklung maßgeblich beteiligten Akteure **Schule, außerschulische Bildungsarbeit** und **kulturelle Bildungseinrichtungen**. Die Veranstalter haben sich zum Ziel gesetzt, im Rahmen der Tagung einen verstärkten Informationsaustausch anzuregen.

Die Veranstaltung ist als Lehrerfortbildung vom bayerischen Staatsministerium für Unterricht und Kultus anerkannt. Diplom-Kulturwirte erhalten für die Teilnahme 2 Zusatzpunkte.

Tagungsgebühr

Die Tagungsgebühr inkl. Buffet am ersten Tagungsabend und Kaffee und Kuchen beträgt 29 €, für Studenten ermäßigt 19 €.

Projektbörse

Begleitend zum theoretischen Teil der Konferenz zeigen good-practice Beispiele u. a. von Schulen, interkulturellen Impulsprojekten der USG e.V. und von Universitäten die Umsetzung in der Praxis.

s jeho „pedagogickými zákony“. Tímto způsobem tak spojuje svět své umělecké tvorby se svými pedagogickými činnostmi v prostředí přírody. A díky tomu se stal Adalbert Stifter průkopníkem dnešního kulturního vzdělávání.

MLADÉ IMPULZY – KONKRÉTNĚ

V uplynulých minulých dvou letech vedlo United Scene Group e.V. v kooperaci s mnoha partnery interkulturní regionálně rozvojový projekt: Projekt „mladé impulzy“ inicioval tak různé projekty doprovázené rozličnými akcemi. Významnou prioritou v této spojitosti byl plošný prostředek interkulturních kompetencí obzvláště na generaci mladistvých. Uskutečňovány byly také projekty jako interkulturní setkání, on line – fórum, multiplikátor(ka) / učitel(ka) – vzdělávací seminář ....

Účastníci

Pozváni jsou aktéři z oblasti interkulturního rozvoje regionu jako školy, instituce zabývající se mimoškolním vzděláváním a kulturní vzdělávací zařízení. Pořadatelé si za svůj cíl v rámci diskuse stanovili posílení informační výměny.

Projektová burza

K teoretické části konference budou jako doprovodný materiál předkládány praktické příklady ze škol, univerzit a interkulturní impulsivní projekty USG e.V.

Kontakt . Anmeldung: united scene group e.v.

Institut für interkulturelle Bildung & Diversitätskultur der USG e.V.
Iva Hradská / Andreas Dittlmann

Nibelungenstraße 7 . 94032 Passau - Fon. 0049-851-20757-83

Mail. iva.h@united-scene-group.net - www.united-scene-group.net/fachtagung/

Mitveranstalter: / Spolupořadatelé:

Adalbert Stifter Verein

Drei-Länder-Gesellschaft

D-CZ-A

SIETAR
Deutschland
Society for
Intercultural Education,
Training and Research

PASSAU
LEBEN AN DREI FLÜSSEN

Kofinanziert aus Mitteln
des Europäischen Fonds
für regionale Entwicklung
(EFRE)

„Interkulturelle Regionalentwicklung durch kulturelle Bildung“

PROGRAMM

Moderation: Claudia Schoyerer M.A. / Pavlina Zuzanková

Freitag, 03. November 2006

ab 10:00	Anmeldung / Akkreditierung
14:00 – 15:00	Eröffnung & Begrüßung Andreas Dittlmann, USG e.V., Projektleiter „junge impulse d-cz“ Dr. Dr. Rudolf Segl, OStDir. a.D., EUREGIO, Beirat der USG e.V. Prof. Dr. Gerhard Waschler, MdL, Vorsitzender des Ausschusses für Bildung, Jugend und Sport im Bayerischen Landtag
15:00	Einführung in die Thematik Vortrag 1: Regionalentwicklung / Interkulturalität Dr. Klaus Zeitler, Sozialwissenschaftliches Institut für regionale Entwicklung Mangolding, Universität Regensburg, Aktionsbündnis Čerchov Vortrag 2: Von gemeinsamer Verschiedenheit lernen. <i>LIFE- ein interkulturelles Programm des Staatsinstitutes für Schulqualität und Bildungsforschung und der BMW Group</i> Petra Hölscher, Referatsleiterin, Staatsinstitut für Schulqualität und Bildungsforschung Vortrag 3: Interkultur oder Leitkultur? Herausforderungen für die Praxis Prof. Dr. Max Fuchs, Präsident des Deutschen Kulturrats, Vorsitzender der BKJ Deutschland, Direktor der Akademie Remscheid, Kulturausschuss der deutschen UNESCO-Kommission Vortrag 4: Children Art Activities and Cultural Capital Mgr. Lenka Lázňovská, Präsidentin des tschechisch-europäischen Zentrums AITA/IATA
16:30	Kaffee und Getränke
17:00	3 Diskussionsrunden zu den jeweils präsentierten Bereichen
18:30	Podiumsdiskussion: Aufwerfen von Fragen... Prof. Dr. Max Fuchs, Deutscher Kulturrat, BKJ Kaspar Sammer, EUREGIO Bayerischer Wald Dr. Klaus Zeitler, Sozialwissenschaftliches Institut für regionale Entwicklung Mgr. Lenka Lázňovská, Präsidentin des tschechisch-europäischen Zentrums AITA/IATA
19:00	Empfang im Rathaussaal durch Bürgermeister Dr. Jungwirth, anschließend Abendessen

Samstag, 04. November 2006

09:00	Interkulturelles „Warming Up“ THEMENTRACKS: Regionalentwicklung – Schule/Bildung – Kulturelle Bildungsarbeit Zentrale Fragestellung: Wo liegen die Perspektiven einer Zusammenarbeit der drei Bereiche?
09:15	THEMENTRACK REGIONALENTWICKLUNG (parallel finden statt:) WORKSHOP 1: Regionalmediation durch Kultur Prof. Dr. Benedikta Gräfin von Deym-Soden, Bundesverband Mediation (angefragt) WORKSHOP 2: Grenzübergreifende Projekte Dr. Lenka Houšková, Büro für Auslandsbeziehungen des Kreises Südböhmen WORKSHOP 3: Interkulturelle Entwicklungsprozesse in der D-CZ Grenzregion - Qualitätskriterien für die Arbeit Eva Winklerová, D-CZ Zukunftsfonds Prag (angefragt)
11:00	THEMENTRACK SCHULE / BILDUNG (parallel finden statt:) WORKSHOP 1: Projektbeispiele: D-CZ Jugendarbeit Christoph Lauer, Jugendbildungsreferent für gesellschaftspolitische Bildung und internationale Arbeit an der Jugendbildungsstätte Waldmünchen WORKSHOP 2: Umgang mit Fremdheit – Perspektiven und Unterrichtsideen zu globalem Lernen Dr. Maria Hallitzky, Universität Passau, Lehrstuhl für Schulpädagogik WORKSHOP 4: Geschichte im Raum Bayern - Böhmen. Praxisbeispiel: Grenzüberschreitender Geschichtsunterricht Frauke Wetzel/ Miloslav Man, Universität Passau, Projekt Online-Module für grenzüberschreitenden Geschichtsunterricht
12:00	MITTAGESSEN
14:00	THEMENTRACK KULTUR (parallel finden statt:) WORKSHOP 1: Die Kulturhauptstadt als interkultureller Regionalentwickler Magnus Hofmüller, Kulturhauptstadt Europa 2009 LINZ WORKSHOP 2: Das INTER zwischen kleinem und großem Kulturbegriff Henkel Steffen, Vorstandsmitglied SIETAR Deutschland WORKSHOP 3: Interkulturelle Spielpädagogik als Praxisbeispiel Gerd Grüneisl, Kultur & Spielraum e.V., Kulturpädagoge & Kunsterzieher, Villa Breitenberg
15:00	Kaffee und Getränke
16:00	Abschließende Runde

Kofinanziert aus Mitteln
des Europäischen Fonds
für regionale Entwicklung
(EFRE)

„Interkulturelní rozvoj regionu skrz kulturní vzdělavání“

PROGRAMM

Moderátorka: Claudia Schoyerer M.A./ Pavlina Zuzanková

Pátek, 03. listopad 2006

od 10:00	Přihlášení / Akreditace
14:00 – 15:00	Zahájení & Přivítání Andreas Dittlmann, USG e.V., vedoucí projektu „mladé impulsy d-cz“ Dr. Dr. Rudolf Segl, OStDir. a.D., EUREGIO, poradce USG e.V. Prof. Dr. Gerhard Waschler, MdL, Předseda výboru pro vzdělání, mládež a sport v Bavorském zemském sněmu (angefragt)
15:00	Úvod do tématiky Přednáška č. 1: Rozvoj regionu / Interkultura Dr. Klaus Zeitler, Sociálně-vědecký institut pro regionální rozvoj v Mangoldingu, Univerzita Regensburg, přeshraniční Akční spolek Čerchov Přednáška č. 2: Význam uměleckých aktivit pro osobnost dítěte a potřebnost jejich veřejné podpory Mgr. Lenka Lázňovská, Prezidentka CEC (České Evropské Centrum) AITA/IATA Přednáška č. 3: Škola / Vzdělání N.N., Bavorské státní ministerstvo pro výuku a kulturu, art.131 kulturní vzdělávání (angefragt) Přednáška č. 4: Kulturní vzdělávání Prof. Dr. Max Fuchs, Prezident Německé kulturní rady, Předseda BKJ Německo, Ředitel akademie Remscheid, Kulturní výbor německé UNESCO-Komise
16:30	Káva a občerstvení
17:00	3 diskusní fora k právě odprezentovaným oblastem
18:30	Panelová diskuse: Položení otázek ... Kaspar Sammer, EUREGIO Bavorský les Prof. Dr. Max Fuchs, Německá kulturní rada, BKJ, N.N., Bavorské státní ministersvo pro výuku a kulturu Dr. Klaus Zeitler, Sociálně-vědecký institut pro regionální rozvoj Mgr. Lenka Lázňovská, Prezidentka CEC (České Evropské Centrum) AITA/IATA
19:00	

Kofinanziert aus Mitteln
des Europäischen Fonds
für regionale Entwicklung
(EFRE)

Sobota, 04. listopad 2006

09:00

Interkulturní zahřátí, rozcvičení

TÉMATICKÝ PÁS:

Regionální rozvoj – Škola/Vzdělání – kulturní vzdělávací práce

Centrální dotazování: Kde leží v těchto třech oblastech perspektivy společné práce?

09:15

TÉMATICKÝ PÁS: REGIOÁLNÍ ROZVOJ

(paralelně probíhající:)

WORKSHOP 1: Regionální zprostředkování skrz kulturu

Prof. Dr. Benedikta Gräfin von Deym-Soden (angefragt)

WORKSHOP 2: Hranice překračující projekty

Dr. Lenka Houšková, Kancelář pro zahraniční vztahy Jihočeského kraje
(angefragt)

**WORKSHOP 3: Interkulturní procesy rozvoje v německo-českém
pohraničním regionu – Měřítko kvality pro práci**

Eva Winklerová, D-CZ Fond budoucnosti Praha (angefragt)

11:00

TÉMATICKÝ PÁS: ŠKOLA/ VZDĚLÁVÁNÍ

(paralelně probíhající:)

**WORKSHOP 1: Interkulturní rovina vzdělávání v mimoškolní mládežnické
práci**

Alois Nock, vedoucí Vzdělávacího centra mládeže Waldmünchen

**WORKSHOP 2: Jak si poradit s něčím co je pro nás neznámé a nové –
- Perspektivy a výukové idee globálního vzdělávání**

Dr. Maria Hallitzky, Univerzita Pasov, katedra školní pedagogiky

WORKSHOP 3:

TANDEM Regensburg

12:00

OBĚD

14:00

TÉMATICKÝ PÁS: KULTURA

(paralelně probíhající:)

**WORKSHOP 1: Hlavní město kultury jako interkulturní regionální
projekt**

Magnus Hofmüller, Evropské město kultury 2009 LINZ

WORKSHOP 2: INTER mezi malým a velkým kulturním pojmem

Steffen Henkel, SIETAR Německo

WORKSHOP 3: Interkulturní pedagogika hraní si v praxi (přednáška)

Gerd Grüneisl, Kultura & Spielraum e.V., Kulturní pedagogika & kulturní učitel,
Villa Breitenberg (angefragt)

15:00

Káva a občerstvení

16:00

Závěrečný okruh resp. Závěrečný přednes

Kofinanziert aus Mitteln
des Europäischen Fonds
für regionale Entwicklung
(EFRE)

Die Stifter-Fachtagung wird finanziell gefördert durch:

DR.-HANS-KAPFINGER-STIFTUNG

Gefördert im Rahmen der
EU-Gemeinschaftsinitiative
INTERREG III A

Europäischer Fonds für Regionale
Entwicklung (EFRE)